

Verslag 2004 economisch-historische activiteiten NEHA-IISG*

In de in 2004 geformuleerde overeenkomst tussen IISG en NEHA worden vier taken omschreven die het IISG vanaf 1 januari 2005 van het NEHA overneemt en waarover het IISG in de toekomst aan het NEHA verantwoording zal afleggen. Hoewel deze overeenkomst strikt genomen pas in 2005 ingaat, wordt hieronder al op deze wijze gerapporteerd over 2004.

1. het behouden, uitbreiden, ontsluiten en ter beschikking stellen voor onderzoek, tentoonstelling en andere doeleinden van de verzameling van het NEHA, aangeduid als de Economisch-Historische Bibliotheek.

In 2004 is de bibliotheek op de gebruikelijke wijze aangevuld, ontsloten en aan gebruikers ter beschikking gesteld. In 2004 was het acquisitiebeleid opnieuw in handen van drs Co Seegers, die voor deze taak door het IISG werd vrijgesteld. Het acquisitiebeleid van het NEHA bleef onveranderd gericht op drie zwaartepunten: antiquarische werken (1400-1900) op het gebied van handelswetenschappen en nijverheid, statistisch materiaal en Nederlandse bedrijfsgeschiedenis. Een aantal bijzondere acquisities is beschreven op <http://www.neha.nl/collections/access2004.html>

Eveneens zonder beleidswijziging werden daarnaast lopende periodieken en Nederlandse en internationale wetenschappelijke werken op het brede terrein van de economische geschiedenis aangeschaft.

Speciale vermelding verdient de voortgang van de ontsluiting van de collectie jaarverslagen, verworven van de Erasmus Universiteit Rotterdam (de collectie-Brezet).

Met de uitbreiding van de EHB was een bedrag gemoeid van € 29.284 (2003: € 28.859).

Na een geleidelijke afname over een groot aantal jaren en twee jaren van toename, kende het totaal aantal bezoeken aan de leeszaal een daling van 2 % tot 5.273 (2003: 5.389). In het verleden is wel geschat dat ongeveer 10 % van de bezoeken (mede) economisch-historisch materiaal betreft. Het aantal bezoeken aan de web site van het IISG (incl. NEHA) bedroeg 3.236.905 (2003: 2.951.840). Dit betekende een stijging van 10 %, die substantieel is, maar minder groot dan de spectaculaire stijgingen van de afgelopen jaren.

2. het verrichten van economisch-historisch onderzoek. Uit het KNAW-subsidie kan op het moment van overdracht 0,9 fte structurele formatie voor onderzoek betaald worden. Het IISG zal deze formatie instandhouden – voor zover als het daartoe door het KNAW-subsidie blijvend in staat gesteld wordt – en naar vermogen uitbreiden.

De onderzoeksprojecten van het IISG bewegen zich in een aantal gevallen op het grensgebied van economisch-historisch en sociaal-historisch onderzoek. Dat geldt bijvoorbeeld voor onderzoek naar arbeidsmigratie en arbeidsparticipatie van vrouwen. Op praktische gronden wordt hier als economisch-historisch onderzoek aangeduid die onderzoeksprojecten met een sterke economisch-historische component. In 2004 werden bij het IISG de volgende economisch-historisch onderzoeksprojecten verricht:

2.1 Introductie van de Barbie-pop van Mattel in Nederland

De door het NEHA aan drs. H. Winkelman voor haar onderzoek ter beschikking gestelde werktijd liep 1 januari 2004 af. In verband met ziekte werd deze periode in 2004 met vier maanden verlengd. De inzet aan onderzoekstijd voor dit project bedroeg daarmee 0,16 fte

2.2 Vergelijking lange termijn economische ontwikkeling Nederland-Indonesië

* Verslag uitgebracht door de directie van het IISG aan het bestuur van het NEHA. Het bestuur van het NEHA heeft het verslag besproken in zijn vergadering van 17 juni 2005 en er met instemming kennis van genomen.

De toekenning van de Spinozapremie aan Jan Luiten van Zanden maakte het mogelijk een programma op te zetten over de verschillen in economische groei in Nederland en Indonesië (voor de details van het programma zie <http://www.iisg.nl/research/jvz-research.pdf#programme>, voor de wetenschappelijke achtergrond de andere documenten op <http://www.iisg.nl/staff/jvz.html>).

Dit onderzoek wordt deels uitgevoerd aan de Universiteit Utrecht, deels aan het IISG. Aan het IISG richt het zich op de nationale rekeningen van Java en Indonesië (zie <http://www.iisg.nl/indonesianeconomy/index.html>). Bij dit project ondergebracht zijn twee oio-projecten. Het onderzoek van Bas van Leeuwen naar *de ontwikkeling van human capital in India, Indonesië en Japan in de twintigste eeuw* wordt mogelijk gemaakt door een subsidie van het Van Winter-fonds. Details en in 2004 gepubliceerde working papers zijn te vinden op <http://www.iisg.nl/staff/bvl.html>. Dankzij een subsidie van het Unger-Van Brerofonds kon Bas van Leeuwen een deel van zijn werktijd inzetten voor de uitbouw van de hub met historische gegevens over lonen en prijzen (zie <http://www.iisg.nl/hpw/index.html>). Het onderzoek van Daan Marks naar *de ontwikkeling van de dienstensector in de Indonesische economie in de twintigste eeuw* wordt gefinancierd uit de Spinozapremie.

In zijn onderzoekstijd bij het IISG verrichtte Jan Luiten van Zanden ook onderzoek naar de geschiedenis van Shell.

De genoemde onderzoeken ontwikkelden zich voorspoedig. De totale inzet aan personeel bedroeg 2,08 fte.

2.3 Bedrijfsleven in Nederland in de twintigste eeuw (BINT)

In dit grootschalige project wordt samengewerkt met collega's met collega's van de universiteiten van Utrecht, Rotterdam en Eindhoven. Meer informatie is te vinden bij <http://www.bintproject.nl/>. De inzet van IISG/NEHA-zijde in dit project bestaat vooral in de onderzoekstijd van Jacques van Gerwen, die in samenwerking met Ferry de Goey (EUR) verantwoordelijk is voor het deelproject ondernemerschap (voor details, zie <http://www.bintproject.nl/ondernemerschap.html>).

Het onderzoek ontwikkelde zich voorspoedig. De inzet aan personeel bedroeg 0,7 fte.

2.4. Noordzee-project

Dit project onderzoekt hoe de kust-regio's van de Noordzee reageerden op de economische bloei van de Republiek. Details van de opzet zijn te vinden op <http://www.iisg.nl/research/noordzee.doc> en <http://www.iisg.nl/research/northsea.html>. Het project wordt gefinancierd door NWO. In het kader van het project worden dissertaties geschreven door Christiaan van Bochove (over regionale economische ontwikkeling, met een nadruk op graanhandel en het winnen en bewerken van hout) en Jelle van Lottum (arbeidsmigratie, onder meer van zeelieden). Lex Heerma van Voss begeleidt deze dissertaties en bereidt een overzichtsstudie over deze vraag voor.

De genoemde onderzoeken ontwikkelden zich voorspoedig. De totale inzet aan personeel bedroeg 2,1 fte.

De totale inzet voor economisch-historisch onderzoek in deze vier projecten bedroeg daarmee in 2004 5,04 fte

De volgende economisch-historische studies werden gepubliceerd:

wetenschappelijke publicaties

* Christiaan van Bochove, 'De Hollandse haringvisserij tijdens de vroegmoderne tijd', *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*, vol 1, no 1, 3-27.

* Ulbe Bosma and Roger Knight, 'Global Factory and Local Field: Convergence and divergence in the international cane sugar industry, 1850-1900', *International Review of Social History*, vol 49, 1-26.

* Oscar Gelderblom [met Joost Jonker], 'Completing a Financial Revolution. The Finance of The Dutch East India Trade and the Rise of the Amsterdam Capital Market, 1595-1612', *The Journal of Economic History*, vol 64, no 3, 641-672.

* Oscar Gelderblom, 'Coping with the Perils of the Sea: The Last Voyage of "Vrouw Maria" in 1771', *International Journal of Maritime History*, vol XV, no 2, December 2003, 95-116.

- * Oscar Gelderblom, 'De economische en juridische positie van buitenlandse kooplieden in Amsterdam in de zestiende en zeventiende eeuw', in: Leo Lucassen (ed.), *Amsterdammer worden. Migranten, hun organisaties en inburgering, 1600-2000* (Amsterdam: Vossiuspers), 169-188.
- * Jacques van Gerwen, 'Pieter Jelles Troelstra (1860-1930): sociaal-democratisch voorman én directeur van de Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij Neerlandia', *Onvoltooid Verleden. Kwartaalblad voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, no 19 (March), 33-45.
- * Lex Heerma van Voss, *Textile workers in the Netherlands. Part 2: 1810-1950*.
<http://www.iisg.nl/research/netherlands2.doc>
- * Els Hiemstra, *Textile workers in the Netherlands. Part 3: 1950-*.
<http://www.iisg.nl/research/netherlands3.doc>
- * Jan Lucassen, 'Coin Production, Coin Circulation, and the Payment of Wages in Europe and China 1200-1900', in: Hans-Ulrich Vogel, Christine Moll-Murata and Song Jianze (eds), *Chinese Handicraft Regulations of the Qing Dynasty: Theory and Application*. München: Ludicium, 427-450.
- * Hélène J.M. Winkelman, 'Barbie, family and friends: het concept van Mattel', in: Barbara Kruijsen (ed.), *Barbie. Historische opstellen over een droomvrouw*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers, 52-59.
- * Hélène J.M. Winkelman, 'Marietje Modepop ontmoet Jan Actieman. Veertig jaar tienerpoppen in Nederland 1964-2004', in: *ibid.*, 60-93.
- * Jan Luiten van Zanden, [met Arthur van Riel], *The Strictures of Inheritance. The Dutch Economy in the nineteenth Century*. Princeton: Princeton University Press. 384 pp.
- * Jan Luiten van Zanden [met Sakari Heikkinen] (eds), *Exploring Economic Growth. Essays in Measurement and Analysis. A Festschrift for Riitta Hjerppe on her 60th birthday*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. 384 pp.
- * Jan Luiten van Zanden [met Sakari Heikkinen], 'Introduction: Explorations in Economic Growth', in: *ibid.*, 11-29.
- * Jan Luiten van Zanden [met Sakari Heikkinen], 'Global Economic History: a Personal View on the Agenda for future Research', in: *ibid.*, 365-384.
- * Jan Luiten van Zanden, *De timmerman, de boekdrukker en het ontstaan van de Europese kenniseconomie*. Openingscollege Faculteit der Letteren. Utrecht: Faculteit der Letteren. 28 pp.
- * Jan Luiten van Zanden [met Bas van Bavel], 'The Jump-Start of the Holland Economy during the Late-medieval Crisis, c.1350-1500', *Economic History Review*, vol 57, no 3, 503-532.
- * Jan Luiten van Zanden, 'On the Efficiency of Markets for agricultural Products. Rice Prices and Capital Markets in 19th Century Java', *Journal of Economic History*, vol 64, no 4, 1028-1055.
- vakpublicaties*
- * Christiaan van Bochove, *Database Hollandse haringvisserij 1500-1795*.
<http://www.iisg.nl/research/haringvisserij.html>
- * Lex Heerma van Voss, 'Buitenlandse Tijdschriften', *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*, vol 1, no 1, 133-148.
- * Willeke Tijssen [met A. Buter], 'Overzicht van de bijdragen en artikelen in de Jaarverslagen van de Stichting Textielgeschiedenis en de Textielhistorische Bijdragen', *Textielhistorische Bijdragen*, vol 44, 177-185.
- Willeke Tijssen, 'Nieuwe textielhistorische literatuur', *Textielhistorische Bijdragen*, vol 44, 186-190.

3. *het scheppen van mogelijkheden tot publicatie van onderzoeksresultaten van economisch-historisch onderzoek en andere informatie die voor de economische geschiedenis relevant is, onder meer in boeken, tijdschriften, op het web of in elektronische discussielijsten.*

Aan deze doelstelling werd in 2004 vorm gegeven door de publicatie van het nieuwe TSEG. De inhoudsopgaven zijn te vinden op <http://www.tseg.nl/> . Het themanummer (2004) 4 had betrekking op egodocumenten. De overige artikelen in deze jaargang waren zeer gelijk verdeeld over economische en sociale geschiedenis (in beide categorieën vielen zes artikelen, terwijl vijf artikelen een gemengd karakter hadden).

Daarnaast publiceerde uitgeverij Aksant negen economisch-historische titels:

* Cátia Antunes, *Globalisation in the Early Modern Period. The Economic Relationship between Amsterdam and Lisbon, 1640-1705*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. 248 pp.

* Jaap Barendregt, *Oorlogseffecten. Roof en rechtsherstel van joods effectenbezit*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. 96 pp.

* Jaap Barendregt, *Securities at Risk. The Restitution of Jewish Securities stolen in the Netherlands during World War II*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. 96 pp.

* Ferry de Goey (ed.), *Comparative Port History of Rotterdam and Antwerp (1880-2000). Competition, Cargo and Costs*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. 272 pp.

* Sakari Heikkinen and Jan Luiten van Zanden (eds), *Explorations in Economic Growth. Essays in Measurement and Analysis*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. 384 pp.

* Hugo Landheer, *Kerkbouw op krediet. De financiering van de kerkbouw in het aartsbischopendom Holland en Zeeland en de bisdommen Haarlem en Rotterdam gedurende de periode 1795-1965*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. 782 pp.

* Jan Peet, *Over leven op de markt. De fusies van NOG Verzekeringen. Structuurverandering in het verzekerings- en bankbedrijf in Nederland in de jaren 1960-2000*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. 264 pp.

* Arjan van Rooij, *Building Plants. Markets for Technology and Internal Capabilities in DSM's Fertiliser Business, 1925-1970*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. 288 pp.

* Brigitte Slot, *Iedereen kapitalist. De ontwikkeling van het beleggingsfonds in Nederland gedurende de 20ste eeuw*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers. 608 pp.

4. het bevorderen van debat over de economische en bedrijfsgeschiedenis. Op het moment van aangaan van de samenwerkingsovereenkomst gebeurt dat doordat jaarlijks ten minste een bijeenkomst belegd wordt ten behoeve van de leden/begunstigers van het NEHA en andere belangstellenden in de economische geschiedenis, aan welke bijeenkomst voor de deelnemers thans geen kosten zijn verbonden. Het IISG zal deze traditie voortzetten.

De jaarlijkse studiedag vond plaats op 18 juni. Het thema was de economische geschiedenis van de Nederlandse Republiek. Nieuw onderzoek werd gepresenteerd door onderzoekers in dienst van het NEHA en IISG (Oscar Gelderblom, Jan Luiten van Zanden, Daniëlle van den Heuvel en Lex Heerma van Voss; voor het programma zie <http://www.neha.nl/events/archive.html>).